

Włodzimierz Garczyński

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

PROBLEMATYKA ZAGROŻEŃ PCB W DZIAŁALNOŚCI INSPEKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA

Inspekcja Ochrony Środowiska, w obecnym kształcie, została utworzona na mocy ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 77 poz. 335). Do zadań Inspekcji Ochrony Środowiska należy w szczególności:

- kontrola przestrzegania przepisów o ochronie środowiska i racjonalnym użytkowaniu zasobów przyrody,
- kontrola przestrzegania decyzji ustalających warunki użytkowania środowiska,
- podejmowanie decyzji wstrzymujących działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska,
- współdziałanie w zakresie ochrony środowiska w innych organami kontrolnymi, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz organami administracji państwowej rządowej, samorządu terytorialnego i obrony cywilnej, a także organizacjami społecznymi i opiekunami społecznymi,
- inicjowanie działań tworzących warunki zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska oraz usuwania ich skutków i przywracania środowiska do stanu właściwego.

Jednym z głównych celów działalności Inspekcji jest wymuszenie na użytkownikach środowiska przestrzegania przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska. Powyższe można osiągnąć przede wszystkim poprzez prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów prawa o ochronie środowiska. Kontrole takie mają z reguły charakter kompleksowy, tzn. obejmują wszystkie komponenty środowiska, na które mają wpływ kontrolowane obiekty. W wyniku kontroli ujawniających naruszenia obowiązujących wymogów muszą być podejmowane działania pokontrolne, wykorzystujące wszystkie przysługujące organom inspekcji

Materiały konferencyjno-szkoleniowe programu PCB-STOP

uprawnienia, takie jak np. wystąpienia pokontrolne, mandaty karne, kary administracyjne, zaś w szczególnie drastycznych przypadkach naruszeń przepisów wystąpienia do organów ścigania o wszczęcie postępowania karnego z tytułu popełnienia przestępstwa.

Organy Inspekcji Ochrony Środowiska od lat uznają wagę problemu zagrożeń PCB dla środowiska, w szczególności tych związanych z niewłaściwym unieszkodliwianiem odpadów zawierających PCB. Inspektoraty byłych województw: jeleniogórskiego, wałbrzyskiego, legnickiego, wrocławskiego, opolskiego i katowickiego uczestniczyły w latach 1995/1996 w pracach Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla Politechniki Wrocławskiej prowadzonych w ramach realizacji projektu badawczego na temat „Opracowania sposobu przeciwdziałania skażeniu środowiska naturalnego w Polsce związkami polichlorobifenyli” i mających na celu inwentaryzację urządzeń technologicznych zawierających PCB, oraz miejsc prawdopodobnego występowania tej substancji jako zanieczyszczenia środowiska.

Polichlorowane bifenyle, terfenyle i naftaleny nie występują w przyrodzie jako naturalne związki. Są to chemikalia przemysłowe, które w latach 1930-1980 były produkowane na świecie w znacznych ilościach i szeroko stosowane jako komponenty cieczy izolacyjnych do napełniania transformatorów i kondensatorów, jako płyny hydrauliczne oraz środki konserwujące i impregnujące. Przez pewien okres również w Polsce produkowano płyny z PCB takie jak: Tarnol i Chlorofen. Ponadto importowano kilka preparatów technicznych, oraz urządzenia i produkty zawierające PCB.

Całkowity rozkład termiczny PCB wymaga **kontrolowanego spalania** w temperaturach powyżej 1500K. Podczas spalania PCB w niższych temperaturach powstają silnie kancerogenne dioksyny i furany. Pozbywanie się PCB poprzez dodawanie ich do olejów przepracowanych spowodowało obecność tych związków w olejach opałowych, silnikowych, przekładniowych, hydraulicznych, elektroizolacyjnych do produkcji których użyto wtórnych rafinatów.

Zagrożenia dla środowiska związane z PCB są co najmniej dwojakiego rodzaju:

1. skażenie środowiska PCB na skutek:
  - rozszczelnienia transformatora czy kondensatora (uszkodzenie mechaniczne, korozja, niekontrolowane złomowanie)
  - niekontrolowanego przeniknięcia PCB z tzw. systemów otwartych
2. skażenie środowiska dioksynami i furanami na skutek:

Materiały konferencyjno-szkoleniowe programu PCB-STOP

- pożaru lub eksplozji urządzenia zawierającego PCB
- niewłaściwego termicznego unieszkodliwiania urządzeń lub samych cieczy zawierających PCB.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 24.12.1997 r. w sprawie klasyfikacji odpadów (Dz. U. Nr 162 poz. 1135) odpady zawierające PCB zostały zakwalifikowane do odpadów niebezpiecznych i oznaczone kodami:

- 13 01 01 oleje hydrauliczne zawierające PCB lub PCT
- 13 03 01 oleje i ciecze zawierające PCB lub PCT
- 16 02 01 transformatory i kondensatory zawierające PCB lub PCT.

Ustawa z dnia 27.06.1997r o odpadach (Dz.U. Nr 96 poz.592 z późn.zm.) ustala szczególne wymogi gospodarki odpadami niebezpiecznymi. Dotyczą one przede wszystkim konieczności uzyskania zezwolenia na wytwarzanie takich odpadów, a także odrębnego zezwolenia dla każdego odbiorcy odpadów niebezpiecznych na usuwanie tych odpadów, w tym na transport, na ich wykorzystanie lub unieszkodliwianie. Sposoby unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych określa rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 21.10.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad usuwania, wykorzystywania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych (Dz.U. Nr 145 poz. 942). Zgodnie z przepisami tu zawartymi jako sposób unieszkodliwiania olejów i cieczy zawierających PCB i PCT wskazano procesy spalania odpadów niebezpiecznych, dopuszczając procesy spalania odpadów niebezpiecznych w obrotowych piecach do produkcji cementu lub wapna. W przypadku odpadów o kodzie 16 02 01 (Transformatory i kondensatory zawierające PCB lub PCT) określono, iż należy przeprowadzić operację określoną kodem B3, czyli procesy oddzielania szkodliwych składników odpadów od obojętnych poprzez destylację, destylację z parą wodną, stripping gazowy, ekstrakcję, adsorpcję i inne procesy fizyczne.

Jednocześnie ustawa o odpadach (art. 13 ust. 1) nałożyła na wytwarzających odpady obowiązek prowadzenia ewidencji ilościowo-jakościowej powstających odpadów, która powinna zapewnić ilościową i jakościową kontrolę:

1. wytwarzanych odpadów,
2. obrotu i przekształcania odpadów w trakcie ich usuwania do miejsc wykorzystywania lub unieszkodliwiania,

Materiały konferencyjno-szkoleniowe programu PCB-STOP

3. prawidłowości naliczania opłat za składowanie odpadów, a także wymierzania kar za składowanie odpadów w miejscu na ten cel nie przeznaczonym lub niezgodnie z wymaganiami, o których mowa w art. 22.

Warto zwrócić uwagę, iż w art. 14. ust. ustawy o odpadach sprecyzowano, iż usuwanie odpadów niebezpiecznych, a więc również PCB, z miejsc ich powstawania do miejsc ich unieszkodliwiania musi odbywać się z zachowaniem przepisów obowiązujących przy transporcie materiałów niebezpiecznych. Przy transporcie odpadów niebezpiecznych kolejną mają zastosowanie przepisy Regulaminu międzynarodowego przewozu kolejami towarów niebezpiecznych – RID. Przewozy drogowe materiałów niebezpiecznych regulowane są Umową europejską dotyczącą międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzoną w Genewie 30 września 1957 r. Aktualnie obowiązujące postanowienia Umowy ADR opublikowano w Oświadczeniu rządowym z dnia 29 stycznia 1999 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r., wraz ze znowelizowanymi tekstami załączników A i B do tej umowy.

W działalności kontrolnej WIOŚ problematyce postępowania z odpadami zawierającymi PCB poświęca się szczególną uwagę i w przypadkach stwierdzenia naruszeń przepisów ochrony środowiska stosowane są wszystkie przysługujące Inspekcji środki wymuszające.

Jako przykład można przytoczyć kontrole przeprowadzone przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska w województwie Opolskim w 1999 r. Skontrolowano wówczas 6 firm wytwarzających odpady zawierające PCB. Nie stwierdzono rażących nieprawidłowości w postępowaniu z tymi odpadami, jednakże na podstawie tych kontroli, a także działań prowadzonych w innych województwach, należy wskazać, iż wobec braku dostępności do metod bezpiecznego unieszkodliwiania odpadów zawierających PCB są one, w dużej części, gromadzone u wytwarzającego. Sposób i miejsce gromadzenia tych odpadów, w większości przypadków, nie stanowiło zagrożenia dla środowiska i było usankcjonowane stosowną decyzją wójta, burmistrza lub prezydenta miasta wydaną na podstawie art.21 ust.7 cytowanej ustawy o odpadach. W przypadku braku stosownej zgody wydawano zarządzenia pokontrolne

Materiały konferencyjno-szkoleniowe programu PCB-STOP

wzuwające do usunięcia stwierdzonej nieprawidłowości oraz kierowano wystąpienia do organów gminy.

Jednocześnie praktyka kontrolna IOŚ wykazuje, iż obecnie na rynku szereg firm oferuje usługi w zakresie unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych w tym zawierających PCB, przy czym unieszkodliwianie tych odpadów odbywa się często w sposób niezgodny z przepisami ochrony środowiska. Wobec powyższego uzasadnione jest uczulenie służb wojewodów i starostów, aby wydawanie zezwoleń na usuwanie i unieszkodliwianie przedmiotowych odpadów było poprzedzone dokładnym rozeznaniem proponowanych przez wnioskodawców metod unieszkodliwiania.

W tym miejscu warto również przypomnieć, iż wszelkie przypadki rozszczelnienia transformatorów i kondensatorów, a także inne występowanie potencjalnych zagrożeń skażeniem PCB traktowane są przez służby ochrony środowiska, w tym i Inspekcję jako Nadzwyczajne Zagrożenia Środowiska i stosuje się wówczas procedury przewidziane prawem dla takich zagrożeń.

Jednocześnie z uwagi na fakt, iż na terenie kraju brak jest możliwości wydajnego i bezpiecznego dla środowiska unieszkodliwiania odpadów zawierających PCB, w szczególności o kodzie 16 02 01 tj. zużytych kondensatorów i transformatorów zawierających PCB, Główny Inspektor Ochrony Środowiska w bieżącym roku zezwolił firmie zajmującej się demontażem oraz odbiorem urządzeń zawierających PCB na wywóz do Francji 170 ton zużytych kondensatorów i transformatorów zawierających PCB (odpad o kodzie 16 02 01) oraz 90 ton odpadów płynnych zawierających PCB (odpad o kodzie 13 03 01) celem ich unieszkodliwienia termicznego w specjalistycznej instalacji. Firma posiada zezwolenie starosty na usuwanie zużytych kondensatorów zawierających PCB. Zgodę na przywóz przedmiotowych odpadów wyraziły władze Francji, a kompetentna władza Niemiec zezwoliła na ich tranzyt. Wywóz odpadów z Polski będzie realizowany transportem kołowym oraz kolejowym.